

Poznámky

k výsledkům průzkumu EFSA Eurobarometr, Bezpečnost potravin v EU

(Food safety in the EU, Fieldwork April 2019, Publication June 2019)

Pro většinu Evropanů představuje bezpečnost potravin jeden z několika faktorů (společně s cenou, chutí, nutriční hodnotou a původem potravin), které ovlivňují jejich stravovací návyky a výběr potravin při nákupu.

Vyplývá to z průzkumu Eurobarometr, který vznikl jako prakticky první průzkum k bezpečnosti potravin v EU od r. 2010.

Vybrané souhrnné výsledky z průzkumu Eurobarometr:

- Při nakupování potravin jsou pro Evropany nejdůležitější tyto faktory:
  - odkud potraviny pochází (53%),
  - cena (51%),
  - bezpečnost potravin (50%) a
  - chuť (49%).
- Obsah živin je o něco méně důležitý (44%). Etika a víra se řadí nejnižší (19%).
- **Celkem 41% respondentů říká, že se osobně zajímají o problematiku bezpečnosti potravin. Jen něco málo přes 1/5 (22%) Evropanů říká, že bezpečnost je jejich hlavním faktorem při výběru potraviny.**
- 2/3 Evropanů (66%) změnili svou stravu po obdržení informací týkajících se potravinového rizika. Pro 33% je to změna trvalá, pro dalších 33% pouze dočasná.
  - Změny ve stravovacích návycích jsou běžnější u žen ve středním věku a s vyšším vzděláním.
- Nejčastěji uváděné obavy (ve vztahu k bezpečnosti potravin) jsou:
  - rezidua antibiotik, hormonů nebo steroidů v mase (44%),
  - rezidua pesticidů v potravinách (39%),
  - environmentální polutanty v rybách, mase nebo nápojích (37%),
  - konzervační látky nebo látky určené k obarvení či dochucení potravin a nápojů (36%).
- Nejvyšší důvěru u občanů mají
  - vědci (82%) a spotřebitelské organizace (79%),
  - dále farmáři (69%),
  - národní úřady (60%),
  - instituce EU (58%),
  - nestátní neziskové organizace (56%) a
  - novináři (50%).
- Méně lidí důvěruje supermarketům a restauracím (43%), potravinovému průmyslu (36%) a celebritám, blogerům a influencerům (19%).
- Jen něco přes 2 z 5 respondentů (43%) ví, že existují předpisy zajišťující bezpečné potraviny. 3 z 10 (28%) ví, že EU spoléhá na odborníky a jejich vědecká doporučení při rozhodování o rizicích z potravin.

A jak se chová Česko a Češi? S komentáři a poznámkami spotřebitelské organizace

- Každé číslo a údaj ze statistiky a z průzkumu lze jistě vykládat a nahlížet různě:
  - „Je uklidňující vidět, že se Evropané tolik neobávají o jídlo na svém talíři. Věřím, že to není pouhá náhoda, ale spíše pokrok ve vědě a technologiích, který pomohl zlepšit potravinové standardy a hygienické postupy,“ říká např. Dr. Url, ředitel EFSA.
  - Jestliže ale ve většině zemí (zde s výjimkou Česka, Maďarska či Itálie) průzkum prokazuje „vysoký zájem obyvatel o rizika vyplývající z potravin“, o čem to svědčí? Že se o těchto rizicích jen akademicky baví, anebo se jich obávají jako reálných ohrožení z potravin na trhu?
  - I když Barometr je založen na mnoha konkrétních vyhodnoceních, a dává tedy mnoho odpovědí, stejně nechává výklad různým pohledům, jak možná z následujícího vyplyne. To nijak nesnižuje význam tohoto velmi potřebného průzkumu.

A k jednotlivým výsledkům

- Osobní zájem o bezpečnost potravin - EU 41 / ČR 27

Komentář: Osobní zájem o bezpečnost potravin ještě nemusí znamenat, že spotřebitel má nezbytně paranoidní hrůzu s jakým rizikem a nebezpečím se při následujícím nákupu zase setká... V tomto pohledu bychom určitě vítali vyšší zájem a povědomí českého spotřebitele o téma bezpečnosti potravin. Ale jak z dalšího vyplývá, není to s vnímáním českého spotřebitele tak „zlé“...

- Hlediska při nákupu

Původ	- EU 53 / ČR 56
Cena	- EU 51 / ČR 62
Bezpečnost	- EU 50 / ČR 40
Chuť	- EU 40 / ČR 54
Živiny, obsah	- EU 44 / ČR 40

Komentář: Kdyby vnitřní trh EU v oblasti potravin (ale i spotřebního zboží) plně fungoval, pak by spotřebitel z hlediska bezpečnosti výrobku nemohl otázku původu zboží vůbec zvažovat (jiná věc je samozřejmě kvalita, patriotické hledisko aj.). V tomto ohledu je patrné, že časté mediální kampaně v ČR ohledně zboží nečeského původu plní úspěšně svůj účel a český spotřebitel dává původu o něco větší význam, než je průměr v EU.

Nicméně, celá EU považuje původ zboží za nejdůležitější aspekt při nákupu, a to je docela „zvláštní“ ...

To, že český spotřebitel stále přistupuje k ceně, jako k hlavnímu aspektu při nákupu, je nekonečný smutný příběh. Že klade vysoký důraz na chuť je pozitivní, a to zejména s ohledem na skutečnost, že to není na úkor výživového složení potraviny.

- Reakce na šířené informace o riziku

Trvalá změna návyků	- EU 33 / ČR 31
Dočasná změna návyků	- EU 33 / ČR 31

Komentář: Zde je chování českého spotřebitele zcela identické s průměrem EU. V určitém pohledu vnímáme tento závěr průzkumu jako rozporný s výsledkem „Osobní zájem o bezpečnost potravin“, kde český spotřebitel s 27% je téměř na konci evropské řady.

Takže, přestože o sobě říkáme, že nás aspekt bezpečnosti nezajímá, chováme se úplně stejně jako evropský průměr, když se o riziku dozvíme... Palec nahoru pro českého spotřebitele!

- Vysoce složité informace snižují důvěryhodnost informací - EU 23 / ČR 17

Komentář: Opět pozitivní výsledek pro českého spotřebitele, neobává se složitější informace. A to přesto, že ho téma bezpečnosti příliš „nebere“.

- Chování spotřebitele při výběru potraviny

Nejvíce se obávám o bezpečnost	- EU 22 / ČR 18
Bezpečnost patří mezi obavy	- EU 43 / ČR 33
O bezpečnost se neobávám, prodávané potraviny jsou bezpečné	- EU 28 / ČR 40

Komentář: Zcela konzistentní chování českého spotřebitele na trhu: Základem jeho pohledu je předpoklad, že na trhu jsou bezpečné výrobky, nemá důvod se tedy čehokoliv obávat. K tomu může (kež by) přistupovat se zcela racionální úvahou, že bezpečnost výrobku v naprosté většině případů nemůže nijak rozeznat, posoudit a vyhodnotit.

- Existují předpisy, které mají zajistit bezpečnost potravin na trhu - EU 43 / ČR 51

Komentář: Pokud by tento výsledek měl složit jako příklad „alarmující“ situace, pak v neprospěch evropského průměrného spotřebitele. Nízké povědomí, že tyto předpisy existují, je skutečně překvapivé. A naopak, opět palec nahoru pro Čechy. A z celkového kontextu výsledků průzkumu vyplývá, že český spotřebitel ve vysoké míře spoléhá, že tyto předpisy jsou v zásadě dodržovány.

Závěrečný komentář spotřebitelské organizace

- Bezpečnost potravin i konkrétní rizika jsou ve zprávě „konfrontovány“ ve srovnání různých aspektů, které s bezpečností nesouvisí vůbec anebo nikoliv přímo (původ, výživové aspekty). To je naprosto správný přístup, jinak by průzkum nemohl mít potřebnou vypovídací schopnost a vlastně ani smysl. Ale – zatímco např. pojem „živina“ se ve zprávě objeví 15x, aspekt falšované potraviny ani jednou. Opomenutí tohoto pohledu v propojení na chování spotřebitele považujeme za poměrně závažný nedostatek celého průzkumu. Celkově ale hodnotíme zpracování průzkumu jako enormně potřebný počín s řadou mimořádně zajímavých dat a výsledků.
- Jednotlivé komentáře k výsledkům výše nebudeme v tomto závěru rekapitulovat. Pouze:

- o „Neradi“ zaznamenáváme, že přetrvává orientace českého spotřebitele na cenu při výběru a nákupu.
- o Nízké „zaujetí“ a zaměření českého spotřebitele na vyhodnocování bezpečnosti potraviny je konzistentní v rámci průzkumu. Náš spotřebitel věří předpisům a bezpečnost proto nepovažuje za prioritu.

Aby nedošlo k omylu, zdůrazňujeme, že průzkum se nezabýval kvalitou potravin a tedy závěry ve vztahu ke zvažování rizik a bezpečnosti potravin nelze nijak interpretovat pro chování spotřebitele ve vztahu ke kvalitě potravin.

Nepochybně mediálně a politicky zviditelňovaná dvojí kvalita potravin spotřebitele k tématu potravin přitahuje. Dle průzkumu SČS, který bude brzy zveřejněn, téma dvojí kvality potravin vnímá český spotřebitel velmi citlivě a nepodceňuje ji.

Problémem tedy z kontextu není, že se spotřebitel málo zajímá o bezpečnost, ale o to, že je nesystematicky a nedostatečně vysvětlována problematika kvality a jak se v ní orientovat.

SČS se tomuto systematicky po řadu let věnovalo (viz <https://konzument.cz/publikace/jak-pozname-kvalitu.php>). Podpora z veřejných zdrojů na naše projekty kvality a bezpečnosti potravin však byla zcela zastavena. I v obecném měřítku ji považujeme za zcela nedostatečnou.

V Praze dne 2019-07-23

Zpracoval

Ing. Libor Dupal,

Programový ředitel, předseda správní rady SČS, ředitel Kabinetu pro standardizaci, člen správní rady EFSA (Evropského úřadu pro bezpečnost potravin, Parma)

Tel: 602561856; dupal@konzument.cz

Sdružení českých spotřebitelů, z. ú., (SČS) si klade za cíl hájit oprávněné zájmy a práva spotřebitelů na vnitřním trhu EU a ČR, přičemž zdůrazňuje preventivní stránku ochrany zájmů spotřebitelů: „Jen poučený spotřebitel se dokáže účinně hájit.“ SČS působí v řadě oblastí – pokrývá odbornost ve vztahu ke kvalitě a bezpečnosti výrobků včetně potravin, technické normalizaci a standardizaci, kvalitě a bezpečnosti služeb včetně služeb finančního trhu aj.

SČS, Pod Altánem 99/103; 100 00 Praha 10; +420 261263574; scs@konzument.cz; www.konzument.cz

Kabinet pro standardizaci, o. p. s., (KaStan) je nezávislou obecně prospěšnou společností založenou Sdružením českých spotřebitelů. Cílem je zvyšování bezpečnosti a kvality výrobků a služeb vytvářením a podporou funkce nástrojů zajišťujících účinné zapojení spotřebitelů do standardizačních procesů (technická normalizace, certifikace a posuzování shody, akreditace, dozor nad trhem), včetně uplatňování technických předpisů a norem ve prospěch spotřebitelů a korektního trhu.

KaStan, Pod Altánem 99/103; 100 00 Praha 10; +420 261263574; info@top-normy.cz; www.top-normy.cz